

HGPD op basisschool Maria

Marian van Dun

De ouders zijn betrokken en leveren een positieve bijdrage aan de leervorderingen van hun kind.

Hoe kan ik morgen verder met dit kind?

Deze indringende vraag kent iedere leerkracht. Ondanks alle professionele inzet van een leraar of een intern begeleider kan het moment komen dat zij niet weten hoe ze verder moeten. Grondig onderzoek naar wat er met het kind aan de hand is ligt dan voor de hand. De adviseurs leerlingenzorg van Edux worden ingezet om vast te stellen welke problemen er spelen. Maar kennis van wat er aan de hand is geeft niet steeds het gewenste inzicht in wat er moet gebeuren om verder te kunnen met dit kind.

Edux investeert daarom in een nieuwe benadering die erop gericht is beweging te bewerkstelligen in situaties die dreigen vast te lopen. Recent onderzoek wijst uit dat leraren deze consultatieve werkwijze effectief vinden. Deze werkwijze geeft het psychodiagnostisch onderzoek een plaats binnen de begeleiding van een leerling.

De benadering is niet in eerste instantie gericht op verklarende diagnostiek (wat is hier de oorzaak?), maar op ondersteuning van de leerkracht om er morgen weer met vertrouwen tegenaan te gaan! "Waar zien we nog kansen? Wat gaan we eerst doen?" Alleen zo kunnen we de stagnerende ontwikkeling van de leerling weer op gang brengen. De leraar is in deze benadering uitgangspunt van handelen.

Centraal staat het overleg van de leraar met de adviseur leerlingenzorg en de intern begeleider. De adviseur zorgt voor een professioneel kader waarin de consultatie plaatsvindt en helpt de leraar om overzicht, inzicht en uitzicht te krijgen. De adviseur is speciaal getraind in het voeren van deze consultatieve gesprekken met leraren (en ouders) op een manier die tot actie leidt waar eerst stagnatie optrad.

Deze benadering heet handelingsgerichte procesdiagnostiek (HGPD). Handelingsgerichte procesdiagnostiek is effectief omdat het niet zozeer gericht is op de leerling maar vooral op preventie en het verder professionaliseren van leraar en school om steeds beter in te kunnen spelen op verschillen in de groep.

Centraal staat het overleg van de leraar met de adviseur leerlingenzorg en de intern begeleider.

Hoe werkt HGPD?

In een consultatiegesprek krijgt de leerkracht overzicht over en inzicht in de aangedragen probleemsituatie. De consultatiegever helpt de leerkracht met het zoeken naar zijn rol in de door hem ervaren probleemsituatie en in het vinden van nieuwe kansen om ermee om te gaan. Deze gesprekken kunnen ook door een HGPD-geschoolde intern begeleider gevoerd worden. In deze benadering wordt systematisch naar het probleem en de oplossingen gekeken. Gelet wordt op:

- Leerlingenkenmerken;
- Omgevingskenmerken binnen de school;
- Omgevingskenmerken buiten de school.

Bij deze drie kenmerken wordt ingezoomd op 'minnen' (belemmeringen), maar vooral ook op de 'plussen' (mogelijkheden) en de kansen om tot oplossingen te komen.

HGPD daagt de leerkracht, de intern begeleider en de ouders uit om samen af te stemmen op de gewenste situatie en het samen zoeken naar kansen. Deze kansen worden gebruikt om handelingsgerichte mogelijkheden binnen de schoolsituatie, thuissituatie en vrije tijd op te stellen. Binnen de onderwijs-situatie leidt dit tot alternatief handelen van leerkracht en leerling. Het gesprek resulteert altijd in concrete afspraken voor de komende periode in relatie tot de vooraf overeengekomen doelen.

Het effect van HGPD

HGPD is een integrale werkwijze waarin de ontwikkeling van goede leerlingenzorg en onderwijsontwikkeling hand in hand gaan. Kenmerken hiervan zijn:

- De leerling leert steeds beter met zijn probleem om te gaan waardoor relatie, competentie en autonomie echt gestalte kunnen krijgen;
- De leerkracht gaat zich steeds competentier voelen omdat hij oplossingen vindt voor de specifieke hulpvragen van zijn leerlingen en omdat hij deze oplossingen binnen zijn dagelijkse onderwijspraktijk kan toepassen;
- De intern begeleider groeit van remedial teacher naar coördinator, vervolgens naar coach en uiteindelijk naar onderwijsontwikkelaar;
- Het schoolteam groeit als 'lerende organisatie' in de vormgeving van het onderwijs van 'zelf werken' naar 'zelfstandig werken' naar 'zelfstandig leren' en wellicht naar 'zelfverantwoordelijk leren'. En dit niet alleen in het omgaan met hulpvragen, maar voor alle leerlingen;

HGPD is gericht op het snel ombuigen van 'zorgdenken' naar het 'pedagogisch optimisme'. Alle betrokkenen voelen zich serieus genomen binnen het gezamenlijke zoekproces. Er wordt gezocht naar mogelijke oplossingen in de directe praktijk van 'morgen'.

Daarmee gaat het niet om dé oplossing, maar om een oplossing die alle betrokkenen weer vertrouwen geeft in de ontwikkelingsmogelijkheden van het kind. Het is een positieve samenwerkingsspiraal. Er vindt een verschuiving plaats van hulpverlening (onderzoek) naar onderwijsadvies (vertrouwen op eigen kracht). De oplossing die wordt gekozen ligt in het bereik van het handelen van de leerkracht.

HGPD: De brug tussen leerlingenzorg en schoolontwikkeling

De wijze waarop de leerlingenzorg binnen de school wordt vormgegeven en de manier waarop aandacht wordt besteed aan leerlingen met speciale hulpvragen staat niet los van de wijze waarop het gehele onderwijs op de school plaatsvindt. In de visie op onderwijs dient de visie op leerlingenzorg besloten te liggen. HGPD gaat uit van 'pedagogisch optimisme' en doelgericht werken met leerlingen. Deze doelen worden bereikt door het 'reflectief' leren van de leerkracht en het veranderen van de onderwijsleersituatie. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan een goede afstemming en interactie met de leerling(en). Het evalueren van de acties in relatie tot de doelen leidt tot voortschrijdend inzicht in de omgang met de leerling of de groep in zijn geheel. Deze inzichten dragen bij aan het verder afstemmen op de behoeften van de leerlingen, wat te zien is in het klassenmanagement en de activerende werkvormen.

Alle betrokkenen
voelen zich serieus
genomen binnen
het proces.

De praktijk: basisschool Maria te Oudenbosch

Simon van Nispen is directeur van de Mariaschool te Oudenbosch. Met hem en intern begeleider Els van Merriënboer blik ik terug op de tot nu toe gerealiseerde invoering van het traject en de opbrengsten hiervan.

Aanleiding voor de verandering

In 2007 staat de school voor een aantal nieuwe ontwikkelingen. Het schoolbestuur geeft aan dat er nieuwbouw voor de school kan komen. Het team van de school bespreekt met elkaar wat voor soort onderwijs het in zo'n nieuwe school wil geven en aan welke bouwkundige eisen het gebouw moet gaan voldoen.

Er worden informatiebijeenkomsten gehouden met ouders, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. De ontwikkelingen met betrekking tot de nieuwbouw stagneren echter en de verslaglegging van een aantal bijeenkomsten dreigt de kast in te gaan. Dat wil de directeur niet. Hij gaat het plan gebruiken als input voor de vernieuwingen. De collega's zijn enthousiast, de communicatie in het team verloopt al veel meer bottom-up, er liggen wensen van collega's om op een andere manier te werken, er is een inspectierapport waar de school iets mee moet en de ontwikkelingen van passend onderwijs staan voor de deur. Het team kiest voor een school als kindcentrum. Achter een kindcentrum schuilt een brede school met brede zorg. De gedachte van kindcentrum sluit aan bij de doorgaande lijn die de gemeente Halderberge graag ziet voor kinderen van 0-13 jaar. Op grond van deze bovenstaande visie, gaan Simon en Els aan de slag met de vernieuwingen.

De start

De school kiest ervoor om als eerste met de zorg voor de leerlingen te beginnen. De HGPD-aanpak zoals Edux Onderwijsadvies die voorstaat, biedt de school eenduidigheid. Het team heeft afspraken gemaakt hoe te handelen met kinderen die zorg nodig hebben. Tijdens de groepsbespreking bespreekt de leerkracht de leerlingen met de intern begeleider. Zij formuleren samen een helder en bereikbaar doel over wat dit kind in de volgende periode moet bereiken en hoe dit begeleid gaat worden. Wanneer deze aanpak niet voldoende effectief blijkt, wordt dit

Evaluatie leidt tot voortschrijdend inzicht.

kind opnieuw besproken, echter nu in het zorgteam. Ook hier worden doelgerichte afspraken gemaakt en concrete acties geformuleerd. Wanneer ook deze aanpak niet voldoende effectief blijkt, wordt het kind aangemeld voor de consultatiebespreking. Bij dit overleg zijn alle betrokkenen welkom, dus ook de ouders en de logopedist sluiten regelmatig aan. Dit geheel is een cyclisch proces. Zodra de gevonden effectieve aanpak gevonden is, sluit het kind weer aan bij het groepsproces en wordt het bij de volgende groepsbespreking besproken. Wanneer stappen in het proces versneld genomen dienen te worden, is hier ook altijd ruimte voor. De HGPD sluit aan bij de behoefte van de leerkracht en het kind. De eigen consultatiegever van de school voert ook het werken met HGPD op schoolniveau in, dus de HGPD-/1-zorgroute. Dit vindt Els een heel groot voordeel, want de consultatiegever kent de kinderen, kent het team en staat heel dicht bij de school. Uiteraard vereist deze aanpak dat leerkrachten de juiste vaardigheden hebben. Leerkrachten moeten smart kunnen formuleren. Het traject van het intern handelen binnen de 1-zorgroute moet hen bekend zijn. De teamleden van de Mariaschool zijn hierin geschoold. Daarna kon de link gelegd worden naar de cirkel: zorg voor alle kinderen, niet alleen de uitvallende leerlingen.

Zorg voor alle kinderen

De Mariaschool kent een aantal basisprincipes:

- De leerlingen zitten in de klas in groepjes, zodat er ruimte is voor coöperatief leren. Een groepje bestaat altijd uit minimaal drie kinderen. Bij toetsen verschuiven de kinderen hun tafeltje.
- Elke leerkracht gebruikt het verkeerslicht om de hulpvragen van kinderen te stroomlijnen en uniforme klassenafspraken te hebben tijdens het zelfstandig werken. Zo creëert de leerkracht ruimte voor zichzelf om op die momenten de extra aandacht aan de leerlingen te kunnen geven, die daar op dat moment behoefte aan hebben.
- De school kent het Driestromenland-model. A- B- C waarbij A de meest instructieonafhankelijke groep betreft en C de instructiebehoefte kinderen. De indeling geschiedt in eerste instantie op basis van de didactische prestaties van het kind en in tweede instantie op basis van de pedagogische onderwijsbehoeften. Natuurlijk speelt hierbij de waarneming van het kind binnen zijn transactionele kader (dus factoren binnen het kind zelf, binnen én buiten de school) een belangrijke rol alsmede het begrijpen van wat dit kind nodig heeft. Natuurlijk wordt dit alles gevoeld door de pedagogische visie van de leerkracht.

- Er wordt lesgegeven volgens het activerende directe instructiemodel. Het activerende directe instructiemodel bestaat uit 7 fasen, namelijk terugblik, oriëntatie, uitleg, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, evaluatie en terug- en vooruitblik. Dit activerende directe instructiemodel is zeer geschikt om aandacht te besteden aan verschillen tussen kinderen door het toepassen van differentiatie. Hiermee wordt de les en daarmee ook de instructie aangepast aan de verschillen tussen leerlingen om ze allemaal de kans te geven zich op hun eigen niveau te ontwikkelen.

De ervaringen van Els

De cirkel van de HGPD omvat leerkrachtvaardigheden, structuur en cultuur. Els heeft de HGPD-ib-training gevolgd.

“Wat ik nu doe, is luisteren, samenvatten en doorvragen. Ik heb geleerd dat ik niet met de oplossing moet komen. Die oplossing moet van de leerkracht komen. Ik moedig wel aan om in oplossingen te denken!” Door deze manier van werken is de functie van intern begeleider meer gericht op coachen van collega’s dan op uitvoeren. Els vindt het fijn dat de school een zorgteam kent. In dit team zitten intern begeleider, remedial teacher en onderwijsadviseur.

Bij de HGPD-aanpak is verantwoordelijkheid en eigenaarschap een cruciaal onderdeel. Het kind is mede-eigenaar van het probleem en wordt als gesprekspartner gezien bij de bepaling van de doelen. Door de HGPD-aanpak bedenken de kinderen ook vaak de oplossing. Ze nemen zelf de verantwoordelijkheid, waardoor de doelen veel vaker bereikt worden

Opbrengsten

Gevraagd naar de opbrengsten van het werken met HGPD, is Simon heel duidelijk:

- De kinderen zijn ermee geholpen want in tegenstelling tot de vroegere leerlingbespreking, waarbij deskundigen over de problemen spraken, is de zorg voor de kinderen nu dichterbij. De hele omgeving wordt betrokken bij het zoeken naar mogelijkheden en kansen en er vinden snel aanpassingen en veranderingen plaats, wat tot resultaat leidt.
- De kinderen krijgen geen label meer opgeplakt. Gezocht wordt naar de aanleidingen voor gedrag en de kwaliteiten. Het kind wordt niet als probleem ervaren.
- De deskundigheid van de leerkrachten neemt toe. Ze zijn enthousiast en betrokken en willen zich heel graag verdiepen in effectief leerkrachtgedrag.
- Elke leerkracht is aanwezig op de teamvergaderingen over dit onderwijs, ook al is het dan niet zijn werkdag. Men komt er dus voor terug en dat toont de grote mate van betrokkenheid.
- De ouders zijn vanaf het begin bij de aanpak betrokken en koppelen hier positieve ervaringen over terug.

.....

**Tijdens consultatie
zoeken de leerkrachten
mee naar oplossingen.**

Meer zorg op groepsniveau en aandacht voor de snellere leerling

De afgelopen jaren is met name geïnvesteerd in de pedagogische visie van het team, de aanpak voor de zorgleerlingen, de gedifferentieerde instructie en effectief leerkrachtgedrag. Voor volgend jaar staat de inhoud van het onderwijs op de agenda. Per tien weken zal een planning van de leerstof worden gemaakt. De leerkracht stel zich dan de volgende vraag: is deze stof voldoende voor de leerlingen of hebben ze wat meer nodig? En voor welke leerlingen moet de stof juist in stapjes aangeboden worden? Hoe ga ik meten dat mijn aanbod passend is voor deze leerlingen? Hoe ga ik mijn les zo organiseren, dat ik voor al deze facetten aandacht heb en mijn geplande acties uit kan voeren? Hierdoor zal dus een passend onderwijsaanbod voor alle leerlingen gerealiseerd worden waarbij de kansen van ieder kind benut worden, het onderwijs in de verschillende behoeften kan voorzien en de leerkracht zich competent voelt in het uitvoeren van zijn werk.

Lerende organisatie

Zo terugblikkend ontdekken we dat we toch heel wat werk verzet hebben en dat het traject inspirerend is. We gaan gewoon door! De cultuur in de school is veranderd. Leerkrachten gaan bij elkaar in de klas kijken om hun vaardigheden te vergroten.

Ze helpen elkaar bij problemen en zijn gretig in het ontwikkelen van zichzelf. De leerkrachten op de school hebben vrij veel autonomie. Dit wordt gestimuleerd door de directie. Tijdens consultatie zoeken de leerkrachten mee naar oplossingen die voor hen haalbaar zijn. Ze boeken daarmee successen en ontwikkelen zich daardoor.

Goede keuze?

Was het een goede keuze om voor HGPD te kiezen? Simon en Els vinden van wel. Simon geeft aan dat het goed was dat het traject van onderop gedragen is. Je moet ook niet te hard lopen want het gewone onderwijswerk is er immers altijd. De teamleden hebben het samen gedaan, iedereen is meegegroeid. En het gaat bij HGPD om ONDERWIJS. Hij heeft zelf veel energie van het traject gekregen en ziet zijn laatste jaren in het onderwijs met veel plezier tegemoet. Hij zwaait Els alle lof toe voor haar positieve houding in het hele traject. Hij vindt dat Els een boegbeeld is geweest.

Els is heel blij met de keuze voor hgpd. Vooral de aandacht voor de leerkrachtvaardigheden is een item dat haar heel goed is bevallen. En natuurlijk ook dat de consultatiegever de invoering van het traject heeft verzorgd.

Marian van Dun is onderwijsadviseur Leerlingenzorg bij Edux Onderwijsadvies.